

Działania służące ochronie środowiska uwzględnione w strategii Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027

**Wojciech Krawczyk , Paweł Paraponiak , Agata Szewczyk **

*Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy, Zakład Systemów i Środowiska Produkcji,
ul. Krakowska 1, 32-083 Balice k. Krakowa*

Strategia Wspólnej Polityki Rolnej uwzględnia szereg celów, spośród których priorytetowe miejsce zajmuje ochrona środowiska. Jest to obecnie największe wyzwanie tej polityki wobec mającej miejsce intensyfikacji rolnictwa i adaptacji tego sektora do postępujących zmian klimatu. Jego realizację umożliwiają działania zaplanowane w WPR na lata 2023–2027, a odnoszące się do potrzeby rozwoju rolnictwa zrównoważonego i osiągalne poprzez ochronę gleby, wody oraz powietrza. Konieczność ochrony tych trzech ekosystemów jest zgodna z innymi strategiami Unii Europejskiej ustanowionymi w ostatnich latach: Europejskim Zielonym Ładem, Od pola do stołu oraz strategią na rzecz bioróżnorodności 2030. Obecna WPR, która wejdzie w życie w 2023 r., ma charakter „zielonej” polityki i proponuje szereg aktywności prośrodowiskowych, obowiązkowych i dobrowolnych, przypisanych strukturalnie do dwóch filarów. Pierwszy z nich zawiera obowiązkowe zasady tzw. warunkowości oraz dobrowolne praktyki zwane ekoschematami. Natomiast drugi – dobrowolne, wieloletnie zobowiązania związane ze środowiskiem i klimatem. Warunkowość zawiera wymogi w zakresie zarządzania

(SMR), czyli przepisy prawne chroniące środowisko oraz normy dobrej kultury rolnej (DKR), uwzględniające tę ochronę. Rolnicy, przestrzegając powyższe uwarunkowania, uzyskują możliwość wsparcia finansowego w ramach interwencji przewidzianych w I i II filarze.

Przestrzeganie 9 norm dobrej kultury rolnej ma przyczynić się do adaptacji rolnictwa do zmian klimatu (normy DKR1, DKR2 i DKR3) oraz ochrony – wód (DKR4), gleby (DKR5, DKR6, DKR7), różnorodności klimatycznej i krajobrazu (DKR 8 i DKR 9).

Norma DKR 1 ma za zadanie utrzymanie stałej powierzchni trwałych użytków zielonych (TUZ) ze względu na ich zdolność do sekwestracji węgla i zachowania różnorodności biologicznej (fot. 1). Zakłada ona, że udział TUZ w powierzchni gruntów rolnych w kraju nie może się zmniejszyć o więcej niż 5% w stosunku do roku referencyjnego 2018. W przypadku zmniejszenia się TUZ o więcej niż 5% ich przekształcanie jest zabronione, a rolnicy, którzy tego dokonali, będą zobowiązani do przywrócenia określonej powierzchni gruntu w TUZ lub jego odtworzenia na innym gruncie.

Fot. 1. Wypas owiec na trwałych użytkach zielonych
Photo 1. Sheep grazing on permanent grassland
(<https://land.copernicus.eu/>)

Norma DKR 2 chroni obszary podmokłe i torfowiska, zapewniając magazynowanie węgla w glebie. Wdrożenie tej normy zaplanowano na 2025 r., ponieważ wymaga ona precyzyjnego wyznaczenia na terenie całego kraju obszarów, które mogłyby zostać nią objęte. Norma DKR 3 dotyczy zakazu wypalania ściernisk, chyba że odbywa się to ze względów

związanych ze zdrowiem roślin. Celem normy jest utrzymanie odpowiedniego poziomu materii organicznej gleby i zapobieganie bezpośrednim emisjom dwutlenku węgla do atmosfery. Ochronie wody ma służyć norma DKR 4 poprzez ograniczenie zanieczyszczenia wód nawozami i środkami ochrony roślin pochodzącymi ze źródeł rolniczych (fot. 2).

Fot. 2. Aplikacja płynnych nawozów naturalnych wykorzystująca tzw. węże wleczone
Photo 2. Liquid fertilizer application using so-called trailing hoses
(<https://www.fwi.co.uk/machinery/spraying-and-fertilising/slurry-tankers/hi-spec-unveils-new-trailing-shoe-slurry-applicator>)

Norma DKR 5 związana jest wyłącznie z ochroną gleby. Praktyki realizowane w ramach tej normy na zboczach o nachyleniu $\geq 14\%$ mają ograniczyć erozję, zanieczyszczenie wód związkami biogennymi i utratę materii organicznej. Celem normy DKR 6 jest utrzymanie okrywy ochronnej gleby w okresie jesienno-zimowym. Działanie to chroni glebę przed erozją i utratą materii organicznej oraz redukuje wymywanie pierwiastków biogennych. Norma DKR 7 zapewnia utrzymanie żyzności i jakości gleb za pośrednictwem zachowania odpowiedniego poziomu materii organicznej, zmniejszenia liczby chorób i szkodników oraz ograniczenia wykorzystania środków ochrony roślin. Dotyczy ona gospodarstw posiadających ponad 10 ha gruntów ornych (GO), w których stosuje się uprawy na powierzchni co najmniej 40% GO w taki sposób, aby na każdej działce rolnej na tych gruntach, w porównaniu z rokiem poprzednim, była prowadzona inna uprawa w plonie głównym. Ochronie różnorodności biologicznej i krajobrazu przypisana jest norma DKR 8. Jej celem jest minimalny udział powierzchni gruntów ornych przeznaczonych na obszary i elementy nieprodukcyjne, a także zachowanie elementów krajobrazu, zakaz ścinania żywopłotów i drzew podczas okresu lęgowego ptaków oraz okresu wychowu młodych. Jednakże, ze względu na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego, zagrożonego wojną w Ukrainie, przepisy unijne umożliwiły państwu UE skorzystanie z tymczasowego odstępstwa od stosowania norm GAEC 7 i GAEC 8, czyli dotyczących nakazu zmianowania upraw i zakazu produkcji na ugorach. Na podstawie tych legislacji w 2023 r. norma GAEC 7 dotycząca zmianowania upraw nie będzie stosowana, w związku z czym rolnicy nie będą musieli realizować praktyk służących zmianowaniu oraz dywersyfikacji upraw na gruntach ornych. W ramach normy GAEC 8 w części możliwe będzie prowadzenie produkcji na gruntach ugorowanych, z wyjątkiem uprawy kukurydzy, soi (przeznaczanych w większości na pasze) i zagajników o krótkiej rotacji (uprawianych na cele ener-

tyczne). Norma DKR 9 ma za zadanie utrzymanie wyznaczonych cennych trwałych użytków zielonych na obszarach Natury 2000 w celu zachowania różnorodności biologicznej. Rolnicy są zobowiązani do przestrzegania zakazu przekształcania lub zaorywania wyznaczonych cennych trwałych użytków zielonych położonych na obszarach Natura 2000.

W ramach I filaru WPR na lata 2023–2027 przewidziano także realizację 6 ekoschematów. Mają one skłonić rolników do realizacji praktyk korzystnych dla środowiska i klimatu oraz wykreować możliwości ukierunkowania wsparcia na przejście na bardziej zrównoważone i przyjazne środowisku rolnictwo. Działania te mają charakter dobrowolnej, rocznej i płatnej praktyki.

Ekoschemat „*Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi*”. To praktyka mająca przyczynić się do poprawy struktury gleby poprzez zwiększenie sekwestracji węgla w glebie. W ramach tego ekoschematu wsparciem finansowym będą objęte następujące działania:

- Ekstensywne użytkowanie trwałych użytków zielonych, którego celem jest ochrona bioróżnorodności poprzez właściwe gospodarowanie na TUZ o niskiej wartości produkcyjnej. Prowadzenie wypasu zwierząt przyczyni się do przeciwdziałania negatywnemu trendowi, jakim jest zaprzestawanie utrzymywania przeżuwaczy w gospodarstwach posiadających TUZ. Wymóg polegający na zakazie przeorywania TUZ przyczyni się do sekwestracji węgla w glebie. Obsada zwierząt trawożernych w gospodarstwie musi wynosić co najmniej 0,3 DJP/ha TUZ i maksymalnie 2 DJP/ha TUZ w okresie wegetacyjnym roślin. Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 500 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 112,35 euro.

- Międzyplony ozime/ wsiewki śródplonowe. Celem stosowania tej praktyki jest ochrona gleby. Międzyplony mają za zadanie pokrycie gleby roślinnością, szczególnie w okresach neralgicznych, w których jest ona narażona na erozję. Ograniczają wymywanie składników do wód podziemnych. Przyczyniają się do zwiększenia poziomu substancji organicznej w glebie. Sza-

cowana praktyka obejmie w 2023 r. 310 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 112,35 euro.

– Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia – wariant podstawowy i wariant z wapnowaniem. Celem praktyki jest właściwe zarządzanie nawożeniem dostosowanym do zasobności gleby w azot, fosfor, potas, magnez i wapń (N, P, K, Mg i Ca) oraz zapotrzebowania roślin z wykorzystaniem analizy gleby i systemów wspomaganie decyzji w zakresie nawożenia. Wyniki analizy gleby posłużą do opracowania planu nawożenia, który wskaże ilości N, P, K, Mg i Ca do zastosowania w nawozach na danej działce rolnej. Zbilansowana aplikacja nawozów poprawia jakość plonu i ogranicza straty w postaci wymywania oraz emisji składników pokarmowych, przyczyniając się do ochrony wód i powietrza. Wariant z wapnowaniem ma przeciwdziałać zakwaszeniu gleb. Zakwaszenie gleby m.in.: pogarsza jej strukturę, osłabia kompleks sorpcyjny i zdolność zatrzymywania wody (co ma szczególne znaczenie w okresach suszy), zwiększa mobilność glinu i manganu oraz innych metali ciężkich, zmniejsza efektywność wykorzystania azotu i fosforu, przez co wpływa na pogorszenie jakości wód na skutek strat niewykorzystywanego przez rośliny azotu. Wsparcie do wapnowania przysługuje do gruntów o pH poniżej lub równym 5,5 i nie częściej niż raz na 4 lata. Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 1 mln 961 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 22,47 euro (wariant podstawowy) oraz 1 mln 758 tys. ha i 67,41 (wariant z wapnowaniem).

– Zróżnicowana struktura upraw. Celem praktyki jest poprawa jakości gleby i potrzeba odbudowy materii organicznej poprzez wzbogacenie struktury upraw o gatunki roślin, które wpływają zarówno na dodatni bilans materii organicznej, jak i na zwiększanie się różnorodności biologicznej. Uprawa co najmniej 3 różnych upraw na gruntach ornych w gospodarstwie, przy czym udział głównej uprawy nie może przekraczać w strukturze zasiewów 65%, a udział najmniejszej uprawy nie może być mniejszy niż 10%. Co najmniej 20% w strukturze zasiewów muszą stanowić uprawy gatunków roślin mających pozytywny wpływ na

bilans glebowej materii organicznej (bobowate). Udział zbóż i rzepaku w strukturze zasiewów nie może być większy niż 65%, a udział upraw mających ujemny wpływ na bilans materii organicznej (okopowe) nie może przekroczyć 30%. Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 1 mln 75 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 67,41 euro.

– Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji. Ogranicza emisję amoniaku po zastosowaniu obornika na GO poprzez skrócenie czasu jego pozostawienia na powierzchni pola. Praktyka – nawożenie obornikiem będzie dostępna również dla gospodarstw nie posiadających własnego obornika. Przyczyni się także do poprawy jakości gleb i zwiększenia sekwestracji węgla w glebie. Potwierdzenie realizacji tej praktyki nastąpi za pomocą tzw. zdjęcia geotagowanego przy wykorzystaniu aplikacji udostępnionej przez ARiMR. Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 1 mln 90 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 44,94 euro.

– Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo. Umożliwi ograniczenie emisji amoniaku z płynnych nawozów naturalnych. Najskuteczniejszą metodą w tym zakresie jest aplikacja płynnych nawozów naturalnych bezpośrednio do gleby, co zredukuje emisję amoniaku o 90%. Aplikacja doglebową przyczynia się do lepszego wykorzystania składników pokarmowych przez rośliny. Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 40 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 67,41 euro.

– Uproszczone systemy uprawy. W Polsce dominuje tradycyjny płużny system uprawy roli. Taki sposób przygotowania pola pod zasiew prowadzi jednak do wielu negatywnych zmian w środowisku glebowym. Duża głębokość i intensywność spulchniania przy stosowaniu uprawy płużnej przyspiesza proces mineralizacji próchnicy. Ubytek glebowej materii organicznej wywiera negatywny wpływ na strukturę gleby, pojemność wodną i jej biologiczną aktywność. Celem praktyki jest wsparcie konserwującej uprawy roli, której głównym celem jest zachowanie naturalnych zasobów przyrody przy

równoczesnym osiągnięciu zadowalających plonów. Prowadzenie upraw uproszczonych (bezpłużnych, pasowych): zapobiega erozji wodnej i wietrznej, poprawia strukturę i porowatość gleby, wpływa na lepsze zatrzymywanie wody w glebie i zwiększanie zawartości substancji organicznej w jej wierzchniej warstwie, ogranicza parowanie wody z gleby oraz straty azotu w czasie zimy. Praktyka nie obejmuje tzw. uprawy zerowej z uwagi na zbyt duże negatywne konsekwencje stosowania herbicydów jako jedynej formy przygotowywania gruntu pod zasiew roślin w tym typie upraw. Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 786 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 89,88 euro.

– Wymieszanie słomy z glebą (fot. 3). Wykorzystanie słomy do utrzymywania lub zwiększania poziomu zawartości materii organicznej, jak i składników pokarmowych w glebie jest najskuteczniejszym działaniem zapewniającym utrzymanie ich żyzności. Zgodnie ze stosowanymi w Polsce współczynnikami reprodukcji i degradacji materii organicznej, współczynnik odnowy materii organicznej dla 1 tony masy słomy wynosi średnio +0,175–0,210. Dla porównania – dla 1 tony obornika wynosi +0,070, a dla 1 m³ gnojowicy +0,014–0,028. Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 2 mln 621 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 44,94 euro.

Fot. 3. Gleba wymieszana z resztkami poźniwnymi

Photo 3. Soil mixed with crop residues

(<https://www.vaderstad.com/en/know-how/basic-agronomy/let-nature-do-the-work/straw-decomposition/>)

Powyższe działania realizowane w ramach ekoschematu „Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi” będą objęte systemem punktowym. Do każdej z praktyk została przypisana odpowiednia liczba punktów. Warunkiem przystąpienia do ekoschematu jest uzyskanie co najmniej takiej liczby punktów, która odpowiada równowartości punktów, jaką rolnik otrzymałby w sytuacji realizacji na co naj-

mniej 25% powierzchni użytków rolnych najwyższej punktowanej praktyki. Uzyskanie minimalnej liczby punktów możliwe jest za pomocą co najmniej jednej lub dowolnej liczby praktyk.

Drugi ekoschemat „**Obszary z roślinami miododajnymi**” (fot. 4) ma chronić różnorodność poprzez tworzenie obszarów z roślinami stanowiącymi żerowiska dla pszczoły miodnej i dzikich owadów zapylających. Wysiana mieszanka po-

winna zawierać co najmniej dwa gatunki roślin miododajnych z określonej listy, która nie obejmuje obcych gatunków inwazyjnych. Na tym obszarze obowiązuje zakaz prowadzenia produkcji

rolnej (w tym zakaz wypasu i koszenia) od 31 sierpnia oraz zakaz stosowania środków ochrony roślin. Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 30 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 269,21 euro.

Fot. 4. Kwiaty ostróżki ogrodowej (*Delphinium elatum* L.)
Photo 4. Flowers of candle larkspur (*Delphinium elatum* L.)
(<https://www.medianauka.pl/ostrozka-ogrodowa>)

Fot. 5. Zalane łąki na obszarze wiejskim
Photo 5. Flooded meadows in a rural area
(<https://www.kurierbytowski.com.pl/>)

Trzeci ekoschemat „**Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych**” (fot. 5) ma promować magazynowanie wody, które poprawia gospodarkę wodną. Płatność przyznawana będzie rolnikom udostępniającym swoje TUZ na cele związane z retencjonowaniem wody, położone na terenach, gdzie w okresie wegetacyjnym w danym roku faktycznie wystąpiły zalania i podtopienia. Wdrożenie ekoschematu będzie opierać się na monitoringu satelitarnym. Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 315 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 63,15 euro.

Czwarty ekoschemat „**Dobrostan zwierząt**” ma na celu stosowanie podwyższonych ponad obowiązujące standardy warunków utrzymania zwierząt. Rolnikom będzie udzielane wsparcie za realizację zobowiązań w zakresie dobrostanu zwierząt, wykraczających ponad odpowiednie obowiązkowe normy wynikające z powszechnie obowiązującego prawa oraz powszechnie stosowane praktyki. Ekoschemat dotyczy większości gatunków zwierząt hodowlanych. W odniesieniu do świń i bydła zastosowanie ma system punktowy, polegający na możliwości wyboru przez rolnika z katalogu poszczególnych praktyk podwyższających poziom dobrostanu zwierząt – takich, które będą możliwe do realizacji w danym gospodarstwie. Podstawowym warunkiem realizacji ekoschematu jest wybór praktyki polegającej na zapewnieniu zwierzętom zwiększonej powierzchni bytowej w budynkach inwentarskich. Jedynie przy wyborze tej praktyki możliwa jest realizacja pozostałych praktyk przewidzianych dla danej grupy zwierząt. Warunek ten nie dotyczy wypasu krów mlecznych; praktykę tę można realizować bez powiązania z powiększoną powierzchnią bytową. Przykładowo: dobrostan krów mlecznych – zwiększona powierzchnia bytowa o co najmniej 20% obejmie w 2023 r. 355 tys. DJP, a kwota płatności wyniesie 165,01 euro. Piąty ekoschemat „**Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin**” ma zachęcać do uprawiania w danym roku roślin zgodnie z metodykami integrowanej produkcji pod nadzorem podmiotów certyfikujących. Potwierdze-

niem prowadzenia upraw zgodnie z określonymi metodami będzie wydanie certyfikatu krajowego systemu jakości „Integrowana Produkcja Roślin”. Rolnicy będą także zobowiązani do zachowania w danym roku kalendarzowym, w którym wystąpią o wsparcie, wszystkich posiadanych w gospodarstwie trwałych użytków zielonych, które pozytywnie wpływają na magazynowanie glebowej substancji organicznej i próchnicy, poprawiając na poziomie gospodarstwa zdolność gleby do magazynowania wody i jej odporność na erozję. Rolnik jest zobowiązany do postępowania zgodnie z programami ochrony roślin, wskazującymi środki ochrony wytypowane do stosowania w ramach systemu IP. Wsparciem w ramach interwencji będą objęte powierzchnie gruntów, na których były uprawiane poszczególne rośliny z takich grup, jak: rolnicze, warzywne, sadownicze, jagodowe, dla których zostały opracowane metodyki IP oraz powierzchnie trwałych użytków zielonych zadeklarowanych w danym roku we wniosku o płatność (z wyłączeniem trwałych użytków zielonych cennych przyrodniczo wyznaczonych w ramach normy DKR 9). Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 24,5 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 306,74 euro.

Szósty ekoschemat „**Biologiczna ochrona upraw**” ma doprowadzić do ograniczenia stosowania chemicznych środków ochrony roślin. Należy w danej uprawie stosować środki ochrony roślin zawierające mikroorganizmy jako substancje czynne. Preparaty mikrobiologiczne muszą być zarejestrowane jako środki ochrony roślin dopuszczone do obrotu zezwoleniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wykonanie zabiegu preparatem biologicznym wyeliminuje stosowanie zabiegu chemicznego. Przeprowadzenie zabiegu chemicznym środkiem ochrony będzie dopuszczone tylko w ostateczności, gdy nie będzie możliwa eliminacja patogenów poprzez preparaty mikrobiologiczne. Obecnie brakuje biologicznych środków ochrony roślin umożliwiających pełną ochronę upraw, dlatego w ramach ekoschematu nie będzie zabronione stosowanie ochrony chemicznej. Zakłada się, że podstawą do uzyskania wsparcia będą dowody zakupu biolo-

gicznego środka ochrony roślin oraz wpisy w ewidencji zabiegów, z której będzie wynikało m.in., na której działce został zastosowany środek ochrony, na jakiej powierzchni i w jakiej dawce. Weryfikacja obejmie zgodność wykonania zabiegu z etykietą instrukcji stosowania danego środka. Szacowana praktyka obejmie w 2023 r. 5 tys. ha, a kwota płatności wyniesie 89,89 euro.

W ramach II filaru WPR 2023–2027 przewidziano interwencje na rzecz rozwoju obszarów wiejskich zakładające dobrowolną realizację wieloletnich zobowiązań związanych za środowiskiem i klimatem. Najważniejsze spośród nich dotyczą:

– Ochrony cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000 przy pomocy utrzymania, zapobiegania pogarszaniu się lub przywrócenia właściwego stanu ochrony na terenach cennych siedlisk przyrodniczych, których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej. Wsparciem objęte są również siedliska marginalne z punktu widzenia działalności rolnej, ale istotne dla zachowania różnorodności biologicznej obszarów wiejskich (np. murawy). W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, obejmujących w szczególności stosowanie odpowiedniej liczby pokosów, ekstensywny wypas zwierząt, dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

– Zobowiązań zalesieniowych z PROW 2004–2006, PROW 2007–2013, PROW 2014–2020, których celem jest przede wszystkim sekwestracja dwutlenku węgla.

– Rolnictwa ekologicznego, uwzględniającego: najkorzystniejsze dla środowiska praktyki, ochronę zasobów naturalnych, wysoki stopień różnorodności biologicznej, stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt i gospodarki nawozowej. Wsparciem w ramach interwencji objęte są powierzchnie w ramach następujących grup upraw: rolnicze, warzywne, zielarskie, sadownicze podstawowe, jagodowe, sadownicze ekstensywne, paszowe oraz TUZ, prowadzone zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego.

– Ochrony cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000 (fot. 6) poprzez: utrzymanie, zapobieganie pogarszaniu się lub przywrócenie właściwego stanu ochrony cennych siedlisk przyrodniczych, których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej. Wsparciem objęte są również siedliska marginalne z punktu widzenia działalności rolnej, ale istotne dla zachowania różnorodności biologicznej obszarów wiejskich (np. murawy). Trwałość tych siedlisk jest zależna od wykonywania ekstensywnych zabiegów agrotechnicznych. W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, obejmujących stosowanie odpowiedniej liczby pokosów, ekstensywny wypas zwierząt, dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

– Ekstensywnego użytkowania łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000. Działanie to ma na celu ekstensywne użytkowanie rolnicze na trwałych użytkach zielonych, aby zapobiec zanikaniu łąk i pastwisk bądź przeciwdziałać intensyfikacji rolnictwa, a tym samym zapewnić dogodne warunki bytowania dla wielu cennych siedlisk i gatunków, których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej. Pomoc jest przyznawana do powierzchni trwałych użytków zielonych położonych na obszarach Natura 2000, na których prowadzone jest ekstensywne użytkowanie rolnicze łąk i pastwisk.

– Bioróżnorodności na gruntach ornych dzięki wzbogaceniu bioróżnorodności i krajobrazu wiejskiego, a także zapewnieniu miejsca bytowania oraz bazy pokarmowej dla organizmów pożytecznych, w tym owadów zapylających i ptaków. Interwencja polega na zakładaniu na gruntach ornych i utrzymaniu: śródpolnych, wieloletnich pasów kwiatnych, stanowiących jednocześnie korytarze ekologiczne i ostoje dla wielu gatunków zwierząt (wariant 1) oraz ogródków bioróżnorodności w celu zwiększania jej na terenach wiejskich (wariant 2).

Fot. 6. Fragment obszaru Natura 2000 na Podlasiu

Photo 6. A fragment of Natura 2000 site in Podlasie

(<https://prow.wrotapodlasia.pl/pl/dzieki-pakietom-zyskuje-przyroda-i-rolnicy-1.html>)

– Tworzenia zadrzewień śródpolnych w celu zwiększenia pochłaniania dwutlenku węgla. Preferuje się nasadzenia w formie liniowej, tak aby jednocześnie spełniały funkcje przeciwwietrzne, wodochronne i przeciwoerozyjne. Interwencja wpływa też na ochronę zasobów naturalnych, takich jak woda, gleba i powietrze oraz wzrost różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich. Zadrzewienia przyczyniają się do zwiększenia retencji wodnej oraz zmniejszają ilość zanieczyszczeń przedostających się do wód. Stanowią istotny element przeciwdziałania skutkom suszy. Zapobiegają erozji wodnej i wietrznej.

– Zakładania systemów rolno-leśnych polegających na współuprawie, czyli użytkowaniu gruntu rolnego, na którym drzewa lub krzewy są zintegrowane z uprawą rolną na tym samym obszarze. Jest to wielofunkcyjne użytkowanie gruntu przynoszące korzyści środowiskowo-klimatyczne. Systemy rolno-leśne przyczyniają się do redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz zwiększania zawartości materii organicznej w glebie. Wpływają na poprawę zasobów wod-

nych poprzez zwiększenie infiltracji oraz ochronę wód powierzchniowych, zapobiegają erozji. Mają pozytywny wpływ na różnorodność biologiczną. Systemy rolno-leśne, w których drzewa, krzewy oraz trawy i zioła stanowią część pastwiska – dają zwierzętom dostęp do świeżej, urozmaiconej gałunkowo zielonki, a także podnoszą ich dobrostan, produktywność i stan zdrowia.

– Inwestycji przyczyniających się do ochrony środowiska i klimatu, w ramach których planuje się nakłady materialne lub niematerialne, mające na celu m.in.: ograniczenie zużycia środków ochrony roślin lub nawozów, ograniczenie emisji zanieczyszczeń, w tym gazów cieplarnianych i odorów poprzez wyposażenie gospodarstw w płyty, zbiorniki lub urządzenia do przechowywania nawozów naturalnych lub kiszzonek, poprawę zagospodarowania wody, m.in. przez zakup instalacji do powtórnego obiegu lub oszczędnego gospodarowania wodą, zwiększenie sekwestracji oraz bioróżnorodności gleby przez właściwe użytkowanie gruntów (w tym: m.in. zakup nowych maszyn lub urządzeń do uprawy gleby

pasowej lub bezorkowej), adaptację do zmian klimatu oraz ograniczenie oddziaływania niekorzystnych warunków pogodowych, np. poprzez budowę lub zakup elementów infrastruktury technicznej umożliwiających przystosowanie do niekorzystnych warunków pogodowych.

Podsumowanie

Opisane w publikacji działania prośrodowiskowe są wyrazem jeszcze większej troski o środowisko naturalne, szczególnie w odniesieniu do produkcji rolniczej. Ich realizacja wpisuje się

także w długookresowe strategie Unii Europejskiej, których celem jest m.in. ograniczenie emisji gazów cieplarnianych, redukcja strat składników pokarmowych z gleby, zmniejszenie stosowania nawozów czy realizacja inwestycji wpisujących się w założenia gospodarki w cyklu zamkniętym. Tego rodzaju działania, mające na celu także ochronę gleby, wody i powietrza, wsparte wdrażaniem najnowszych rozwiązań rolnictwa precyzyjnego, wpłyną na rozwój rolnictwa zrównoważonego, przyczyniając się do adaptacji tego sektora do zmian klimatu i zachowując stabilny poziom produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Literatura uzupełniająca

- Gallego-Sala A.V., Charman D.J., Zhao Y. (2018). Latitudinal limits to the predicted increase of the peatland carbon sink with warming. *Nat. Clim. Change*, 8: 907–913.
- Jones M.C. et al. (2017). Rapid carbon loss and slow recovery following permafrost thaw in boreal peatlands. *Glob. Change Biol.*, 23: 1109–1127.
- Krasowicz S., Oleszek W., Horabik J., Dębicki R., Jankowiak J., Stuczyński T., Jadczyński J. (2011). Racjonalne gospodarowanie środowiskiem glebowym Polski. *Pol. J. Agron.*, 7: 43–58.
- Observation letters on CAP strategic plan. Observations on the proposal by Poland for a CAP Strategic Plan 2023–2027 – CCI: 2023PL06AFSP001. European Commission. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. Brussels, 31 March 2022.
- Plan strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027. MRiRW, 15 lipca 2022, Warszawa.
- Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals {SEC(2022) 423 final} - {SWD(2022) 377 final} - {SWD(2022) 378 final}. Brussels, 30.11.2022 COM(2022) 672 final.
- Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2022/1317 z dnia 27 lipca 2022 r. ustanawiające odstępstwa od rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 w odniesieniu do stosowania norm dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (norm GAEC) 7 i 8 w odniesieniu do roku składania wniosków 2023.
- <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/zasady-stosowania-odstepstw-dotyczacych-produkcji-na-ugorach-i-zmianowania-upraw-w-2023-roku>

ENVIRONMENTAL PROTECTION MEASURES INCLUDED IN THE COMMON AGRICULTURAL POLICY STRATEGY FOR 2023–2027

Summary

The pro-environmental measures described in the publication are an expression of even greater concern for the environment, especially with regard to agricultural production. Their implementation is also part of the EU's long-term strategies, which aim, among other things, to reduce greenhouse gas emissions, reduce nutrient losses from the soil and the use of fertilizers, or make investments in agriculture for closed-loop economy. The implementation of investments to protect soil, water and air, as well as the use of state-of-the-art precision farming, will influence the development of sustainable agriculture. It will contribute to reducing the impact of climate change and adapting the sector to these changes while maintaining stable levels of crop and livestock production.

Key words: environmental protection, Common Agricultural Policy, closed-loop economy